

AZ USA SZÜLETÉSE

1. Előzmények

- Az **Újvilág felfedezése** a spanyol hajókon útnak induló **Kolumbusz Kristóf** nevéhez fűződik.
- **1492.** október 12-én lépett partra Guanahani szigetén, abban a hitben, hogy Indiában van.
- Az Újvilágot később nem róla, hanem **Amerigo Vespucciról** nevezték el, akinek beszámolóiból Európa megismerte az új földrészt.
- XVI-XVII. század: Amerika **gyarmatosítása**, az őslakó indiánok visszaszorítása, kiirtása (az indiánok **nevüket Kolumbusztól kapták**, aki azt hitte, hogy Indiába jutott).
- A hódítások és a lakosság „civilizálása” következtében a két Amerika 70-80 milliós lakossága a XVI. sz. végére **10 millióra csökkent**.
- A pénzszegény Európába megindult a **nemesfémek** áradata.

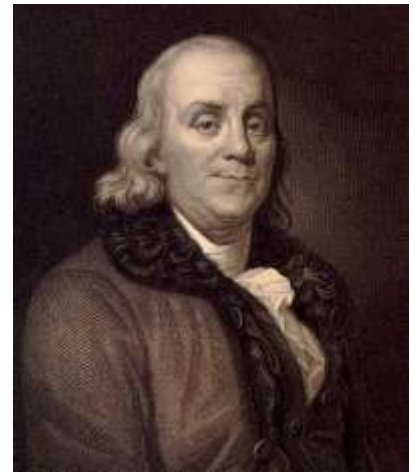

- Hamarosan elterjedtek Európában az eddig ismeretlen **növények** is (paprika, paradicsom, burgonya, kukorica, dohány).
- Az indiánokat a bányákban és az ültetvényeken dolgoztatták, majd pótlásukra (mivel nem bírták a munkát), **Afrikából exportáltak néger rabszolgákat**
- **Dél- és Közép-Amerika: spanyol és portugál hódítások**
- **Észak-Amerika: francia (Kanada) és angol gyarmatosítás** (II. Erzsébetről: **Virginia**; a **hollandoktól megszerezték Új-Amszterdamot**, melynek angol neve **New York** lett), a francia-angol párharcot végül az angolok nyerték, fokozatosan visszaszorítva a franciákat.
- megtörtént az új földrész bekapcsolódása a **világkereskedelembé** is (világkereskedelmi háromszög)

2. Az USA születése 13 angol gyarmatból:

a) Anglia és a gyarmatok ellentéte

- A gyarmatoknak hamarosan **szükség volt az összefogásra**:
 - megkezdődött a **belső piac** kialakulása
 - Kanadából fenyegető **francia veszély** is szükségessé tette a gyarmatok szövetkezését. Ennek első kezdeményezője **Benjamin Franklin** volt, ki író, természettudós és politikus.
 - az **anyaország egyre inkább ellentétbe került a gyarmatokkal**
- Anglia Észak-Amerikát **nyersanyagtermelő és árufölvevő piacnak** tekintette, nem engedi, hogy gazdasága a saját lábára álljon ⇒ **akadályozza manufaktúrák kiépítését a gyarmatokon** (ok: ha a gyarmatok megtermelik maguknak az iparcikket, nem lesz kivel kereskedni)
 - Megtiltották (indiánveszélyre hivatkozva), hogy az Allegheny-hegységtől nyugatra fekvő vidéken **letelepedjenek**.
 - **Vámokkal** sújtották Amerikába irányuló kereskedelmet
 - **törvénytelennek nyilvánították a papírpénz kibocsátását**.
 - bevezették a **bélyegtörvényt** (Stamp Act), mely minden okmányra, hirdetésre, újságra illetéket vetett ki.
- **a gyarmatok válaszul**:
 - az angol parlament által megszavazott **adókat és vámokat törvénytelennek ítélték**, mert nem volt a parlamentben képviselőjük.
 - **Bojkottálták** az angol árukat,
 - az adók és illetékek fizetését megtagadták.
- az angolok visszavonták a vámokat, de **főntartották az adókievetési jogot, egyetlen vámot tartottak meg, a teavámot**
- válaszul az amerikaiak **1773-ban a tengerbe szórták három angol hajó tearakományát** (indiánnak öltözve: rájuk ugyanis nem vonatkoztak a brit törvények). Ez az esemény a „**bostoni teadélután**” néven vonult be a történelembe.
- Állandósultak a fegyveres összecsapások. Kitért a függetlenségi háború.

b) A függetlenségi háború (1775-1783)

Erőviszonyok:

Harcoló fél	Anglia	gyarmatok
Támogatottság	támogatják a lojalisták (királyhűek), akik kevesen vannak	lakosság támogatja, így lesz mindig utánpótlása
Gazdasági háttér	gazdaságilag erősebb: megfelelő pénzügyi fedezet	gazdaságilag, katonailag gyenge
Hadsereg	jól felszerelt, jól képzett zsoldos hadsereg	az indiánoktól tanult taktikát alkalmazva (szét-szóródás), saját földjükön harcolva jelentős sikereket érnek el

Kezdetben az angolok érnek el sikereket, majd a **gyarmati seregek felé billen a mérleg nyelve**, két jelentős győzelmet is aratnak:

1777 Saratoga: lélektani győzelem, ez után Franciaország, Spanyolország, Hollandia is a lázadókat fogja támogatni

1781 Yorktown: döntő győzelem

1783 Versailles-ban Anglia kénytelen elismerni a gyarmatok függetlenségét

A harc a telepesek győzelmével végződik, a gyarmatok elszakadnak Angliától. A harcok során lett közsímet egy 23 éves ezredes, **George Washington** is.

Az USA zászlója is jelképezi a győzelmet:

- 13 piros-fehér csík = a 13 alapító gyarmat
- kék mezőben fehér csillagok = az USA tagállamainak száma

3. A Függetlenségi Nyilatkozat

a) keletkezés: 1776. július 4. (a függetlenség napja)

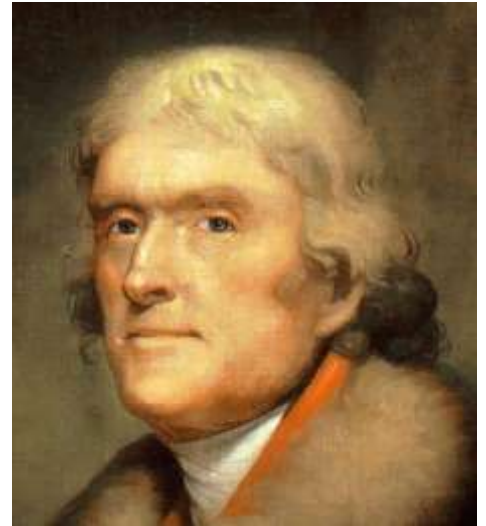
b) cél:

1. kinyilvánítani a gyarmatok függetlenségét
2. írásban meghatározni az új állam működési rendjét, vagyis alkotmányának alapelveit.

c) megfogalmazója. **Thomas Jefferson**

d) **főbb tartalma:**

- kimondja az USA függetlenségét
- a gyarmatokból kialakuló új állam neve: **Amerikai Egyesült Államok** (United States of America = USA)
- a felvilágosodás eszméit is megfogalmazza; **szabadságjogok**, a hatalom a néptől ered (**Rousseau: társadalmi szerződés**)
- leírja az alapvető **emberi jogokat**:
 - szembefordul a születési előjogokkal
 - támadja a feudális uralkodást, rabszolgaságot
 - alapvető polgárjogokat akar

Példák: „Mindenkinek joga van szabadnak lenni.”

„A zsarnokokkal szemben az alattvalóknak joguk van fellázadni, a zsarnok uralkodót lemondítani vagy megölni...”

„Minden ember egyenlőnek születik, senki sem alávalóbb a másiknál.”

„Az emberek joga, hogy törekedjenek a testvéri boldog, békés életre.”

4. Az USA alkotmánya (1787)

- leírja az **USA igazgatásának** (irányításának) **rendjét**:
 - az USA államformája **köztársaság**, élén a **köztársasági elnök** áll (az USA első elnöke **George Washington** lett)
 - az államot irányító hatalom működése (~Montesquieu)

KONGRESSZUS

(vagy **parlament**):

⇒ **törvényhozás**

KORMÁNY

(élén az **elnökkel**)

⇒ **törvények végrehajtása**

LEGFŐBB BÍRÓSÁG

(független mindenkitől)

⇒ **igazságszolgáltatás**

További jellemzők:

- **erős elnöki** hatalom - a végrehajtó hatalom birtokosa,
- **államonkénti és a lakosság száma szerinti képviselet**,
- a törvényesség legfelsőbb szerve a **legfelsőbb törvényszék**,
- törvényhozás: **kongresszus** joga (**szenátus + képviselőház**)
- **Alkotmány**: az első, a hatalommegosztás elvére épülő **modern köztársasági** (prezidenciális, ennek az ellentéte a parlamentáris rendszer) alkotmány.

- **Szövetség, Unió:** közös honvédelem (milícia, nemzeti gárda), külpolitika, pénzügy, kereskedelem. A **hadsereg parancsnoka az elnök**, akit négy évente választanak. (Minden szökőév, november első hétfője utáni kedden, felavatás az azt követő év január 20-án.)
- **elektor:** latin eredetű szó, jelentése választó. A több fordulós, közvetett választási rendszerben a **választóktól megválasztott személy, aki majd a következő fordulóban a nevükben szavaz.** Az Amerikai Egyesült Államok elektori kollégiuma jelenleg 538 elektorból álló testület amely hivatalosan az USA elnökét választja meg. Valójában azonban az elektorok az országosan megrendezett választásokon a **választópolgárok leadott voksai alapján szavaznak az elnök személyéről**, gyakorlatban döntési jogkörrel nem rendelkeznek.
- **Törvényhozó hatalom:** a kongresszus, szenátus (felsőház - 1 állam: 1 képviselő) és képviselőház (alsóház - képviselők az államok lakosságának arányában) alkotja.
- **Bírói hatalom:** legfelsőbb bíróság, élén a főbíró. Minden államnak saját törvényhozása és kormányzata van.
- **Az alkotmány módosítása kiegészítésekkel történik.** Az első tíz 1791-ben készült, ezt **Bill of rights**-nak nevezik. Az **egyes állampolgárok jogait** tartalmazza (szólás, sajtó, gyülekezés).
- Az alkotmány időtálló voltát jól jellemzi, hogy napjainkig összesen 22 kiegészítése van

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK ALKOTMÁNYA

